

2 भारतं संवादस्य कूटनीतेः च माध्यमेन सर्वेषां विवादानां समाधानस्य समर्थनं करोति - प्रधानमन्त्री मोदी

3 मुख्यमन्त्री सुखविंदसिंहसुकुः केन्द्रीय-वित्तमन्त्रिणं निर्मला सीतारमणम् आभ्यगच्छन्, राजस्वहानिनुदानस्य (आरडीजी) विषये च चर्चा कृता

5 "भारतीयसंस्कृतौ सन्निहितानि मौलिकमूल्यानि, राष्ट्रिय-पुनर्निर्माणे च तेषां प्रासङ्गिकता" विषयेस्मिन् गणायीमहाविद्यालये एकदिवसीयः राष्ट्रीयसङ्गोष्ठी-समारोहः।

होलिकोत्सवः- मथुरा-वृन्दावनयोः विशेषधार्मिक-खगोलीयपरिस्थितिषु होलिकादाहनस्य आयोजनम्



ब्रजमण्डले सम्प्रति होलिकोत्सवः स्वचरमसीमायाम् अस्ति। अ मथुरा-वृन्दावनयोः विशेषधार्मिक-खगोलीयपरिस्थितिषु होलिकादाहनस्य आयोजनं भविष्यति। सम्पूर्णे देशे होलिकोत्सवस्य उत्साहः दृश्यते।
१. दुर्लभः खगोलीयसंयोगः होलिकादाहनं च

१२२ वर्षानन्तरं चन्द्रग्रहणम् अस्मिन् वर्षे होलिकापर्वणि दुर्लभः चन्द्रग्रहणस्य संयोगः अस्ति (एतादृशः संयोगः १९०४ तमे वर्षे अभवत्)।

सूतककालः समयश्च- अद्य सायङ्काले ५:५० वादनतः ६:४७ वादनपर्यन्तं चन्द्रग्रहणं भविष्यति, अतः मन्दिराणां द्वाराणि पिहितानि भविष्यन्ति। विदुषां मते, भद्रा-ग्रहणकारणतः होलिकादाहनं मध्यरात्रौ (१२:५० वादनोत्तरं) वा भद्रासमाप्त्यनन्तरं समुचितं मन्यते।

२. ब्रजहोली-महोत्सवस्य वृत्तान्तः

गोकुलस्य छड़ीमार-होली- मार्च-मासस्य प्रथमदिनाङ्के गोकुले प्रसिद्धा 'छड़ीमार-होली' आचरिता, यत्र गोपिकाभिः श्रीकृष्णस्वरूपेषु प्रेमपूर्वकं दण्डप्रहारः (छड़ी) कृतः।

मथुरा श्रीकृष्णजन्मस्थानम्- अत्र रङ्गभरनी-एकादशीतः (२७-२८ फरवरी) एव जनसम्मर्दः वर्धते। देश-विदेशात् आगताः भक्ताः ठाकुरजी-सह अबीर-गुलाल-कणैः होलीं क्रीडन्ति।

वृन्दावनस्य पुष्पहोली- बांके-बिहारी-मन्दिरे इस्कांन-मन्दिरे च पुष्पहोली-महोत्सवस्य अद्भूतं दृश्यं दृष्टम्, यत्र अर्चकाः भक्तेषु पुष्पवर्षां कृतवन्तः।

३. प्रशासनस्य सुरक्षा-व्यवस्था अत्यधिकः जनसम्मर्दः अस्मिन् २० दिवसीय-उत्सवे प्रायः ४० लक्षं भक्तानां आगमनानुमानं वर्तते।

सुरक्षा-कवचम्- सम्पूर्णं क्षेत्रं सप्त (७) मण्डलेषु (Zones) अष्टादश (१८) विभागेषु (Sectors) च विभक्तम् अस्ति। ड्रोन-यन्त्रैः, सी.सी.टी.वी. माध्यमैः च सुरक्षा सुनिश्चिता कृता।

पश्चिम-एशियायां वर्धमान स्थित्या कारणात् केन्द्रेण राज्यानां कृते परामर्शः प्रकाशितः यत् सावधानाः भवेयुः

हिमसंस्कृतवार्ताः - प्रधानमन्त्रिणा नरेन्द्रमोदिना पश्चिम-एशियायाः स्थितिं समीक्षितुं सुरक्षा-विषयक-मन्त्रि-सभासमित्याः सी. सी. एस्. सभायाः अध्यक्षता कृता। गतमासस्य अष्टाविंशतिः दिनाङ्के ईरानदेशे वायु-आक्रमणानां विषये, तदनन्तरम् अनेकेषु गल्फ-देशेषु कृतानां आक्रमणानां विषये च समित्या सूचितम्। समित्या अस्मिन् क्षेत्रे विशालस्य भारतीय-प्रवासी समुदायस्य सुरक्षायाः विषये गम्भीरं चिन्तां प्रकटितम्। पश्चिम-एशियायां वर्धमान-स्थित्या कारणात् केन्द्रेण राज्यानां कृते परामर्शः प्रकाशितः यत् सावधानाः भवेयुः।

महिलानां कृते चतस्रः योजनाः समर्पितवती राष्ट्रपतिः

हिमसंस्कृतवार्ताः - राष्ट्रपतिः द्रौपदीमुर्मुः देहलीनगरस्य महिलानां कृते चतस्रः योजनाः समर्पितवती। एतासु योजनासु लखपति ब्रिटिया योजना, सहली पिंक स्मार्ट कार्ड, मेरी पूञ्जी मेरा अधिकार, निःशुल्कः एल.पी.जी. वातीन्धन सिलिण्डर् योजना च अन्तर्भवन्ति। अस्मिन् अवसरे राष्ट्रपतिः मुर्मुः अवदत् यत् महिलाः समाजस्य अपरिहार्याः स्तम्भाः सन्ति।

ईरान-इजरायल-अमेरिकादेशानां सैन्यदलानि मिलित्वा क्षिपणि-ड्रों-आक्रमणानां नूतनः तरङ्गः प्रारब्धवन्तः



हिमसंस्कृतवार्ताः - पश्चिम-एशियायां द्वन्द्वः तीव्रतरः अभवत् यतोहि ईरान-इजरायल-अमेरिकादेशानां सैन्यदलानि मिलित्वा क्षिपणि-ड्रों-आक्रमणानां नूतनः तरङ्गः प्रारब्धवन्तः। ईरानेन तस्य समर्थक-सैन्यदलैः च इजरायल-खाति देशयोः उपरि च क्षिपणि-प्रहारं कृतवन्तः, तत्रैव इजरायल-अमेरिकादेशौ च ईरानदेशस्य लक्ष्यीकृतानि क्षेत्राणि आक्रान्तवन्तः। ब्रिटेन-फ्रान्स-जर्मनी देशाः च उक्तवन्तः यत् ते इरानदेशस्य आक्रमणानां सम्मुखीकरणाय अमेरिकायाः सहायता कर्तुं सज्जाः सन्ति, तथा च खाति-राज्यानाम् एकः समूहः अवदत् यत् तेषां पार्श्वे ईरानस्य-आक्रमणानां प्रतिकारस्य अधिकारः अस्ति।

आगामिषु पञ्चदिनेषु वायव्यभारतस्य भूतल प्रदेशेषु अधिकतम तापमानं क्रमेण त्रि-पञ्च-डिग्री सेल्सियस् यावत् संवर्धिस्यति भारत-ऋतु-विभागेन संभावना प्रकटिता यत् आगामिषु पञ्चदिनेषु वायव्यभारतस्य भूतल प्रदेशेषु अधिकतम तापमानं क्रमेण त्रि-पञ्च-डिग्री सेल्सियस् यावत्

यू.के.देशस्य प्रधानमन्त्री कीर स्टार्मरः इरानी-क्षिपणि-स्थलेषु रक्षात्मक-आक्रमणार्थं ब्रिटिश सैन्याधारस्य उपयोगाय अमेरिकादेशस्य प्रार्थनां स्वीकृतवान्। अत्रान्तरे, कुवैत-देशस्य रक्षामन्त्रालयेन ख्यापितं यत् अनेकानि अमेरिकीय-युद्धविमानानि विनष्टानि, परन्तु तेषां कर्मचारिणः जीविताः सन्ति। इजरायल-वायुसेनायाः सूचना आसीत् यत् इरान-देशः इजरायल-प्रदेशं लक्ष्यीकृत्य क्षिपण्याः प्रक्षेपणम् अकरोत्।

पश्चिम-एशियायाः वर्तमानस्थित्यानुसारं एयर-इण्डिया-संस्थया युनाईटेड अरब अमिरात, साऊदी अरब, इजरायल, कतर देशान् प्रति सर्वाः विमानसेवाः स्थगिताः।

पश्चिम-एशियायाः वर्तमानस्थित्यानुसारं एयर-इण्डिया-संस्थया यात्रा-परामर्शः प्रसारिताः सन्ति। युनाईटेड अरब अमिरात (यु. ए. ई.), साऊदी अरब, इजरायल, कतर देशान् सर्वाः विमानसेवाः स्थगिताः। एतदतिरिच्य यूरोप्-देशं प्रति निर्धारितानि कानिचन् विमानयानानि अपि निरस्तानि सन्ति।

संवर्धिस्यति। आगामिदिन-द्वयोः देशस्य मध्यभागेषु अधिकतम तापमानं क्रमेण द्वितः चत्वारि डिग्री सेल्सियस् यावत् संवर्धनस्य आशङ्का विभागेन प्रकटिता अस्ति। अस्मिन् मासे चत्वारि तः षड् दिनाङ्कयोः मध्ये गुजरात्, कोङ्कण, गोवा इत्येतेषु प्रदेशेषु उष्णं आर्द्रं च वातावरणं भविष्यति इति विभागेन उक्तम्।

सुभाषितम्

हृदयात्सम्परित्यज्य, सर्वमेव महामतिः। यस्तिष्ठति गतव्यम्, स मुक्तः परमेश्वरः।।

भावार्थः- जो पुरुष सब प्रकार के विषयों को हृदय से त्याग कर चित्त की व्यग्रता से मुक्त रहता है, वह मुक्त पुरुष साक्षात् परमेश्वर है।

हिमसंस्कृतवार्ताः

हिमसंस्कृतवार्तापत्रस्य एकवर्षस्य सदस्यता १०० ₹

One year subscription to the daily Sanskrit newspaper is Only 100 Rupees To subscribe, text us a message saying hello on the number below.



सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे व्याकरणत्मक-अशुद्धीनां कृते, राजनैतिक-सांस्कृतिकविचाराणाञ्च कृते सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम्, प्रकाशनम्

जयवं कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे

कस्बा कोटला जिला कांगडा हि.प्र.

पत्रव्यवाहकसङ्केतः-१७७१११

सङ्केतः-प्रबन्धनिदेशिका- शिवानी शर्मा हिमसंस्कृतम्

भारत-कनाडा-देशयोः मध्ये विभिन्नक्षेत्रेषु त्रिषु सन्धिपत्रेषु हस्ताक्षराणि अपि जातानि

हिमसंस्कृतवार्ताः - भारत-कनाडा-देशयोः मध्ये विभिन्नक्षेत्रेषु त्रिषु सन्धिपत्रेषु हस्ताक्षराणि जातानि। नवदेहल्याः हैदराबाद-हाऊस-इत्यत्र प्रधानमन्त्रिणा नरेन्द्रमोदिना, कनाडादेशस्य प्रधानमन्त्रिणा मार्क कार्नी इत्यनेन च सह प्रतिनिधिस्तरीय-वार्ता कृता। वार्तालापस्य समये, उभौ भारत-कनाडा सामरिकसहभागित्वस्य विविधक्षेत्रेषु अद्यपर्यन्तं प्राप्तायाः प्रगतिं समीक्षितवन्तौ। व्यापार-निवेशः, ऊर्जा, कृषिः, शिक्षा, अनुसंधान-नवान्वेषणम्, प्रमुखक्षेत्रेषु जनसम्पर्कव्याधिषु वर्तमानसहयोगस्य विषये अपि तौ अवलोकनं कृतवन्तौ। उभयोः मध्ये क्षेत्रीयस्य वैश्विकस्य च विकासस्य विषये अपि विचाराणाम् आदानप्रदानम् अभवत्।

वित्तमन्त्री निर्मला सीतारामन् एआईआईबी-अध्यक्षया सह मिलितवती



नवदेहली- भारतस्य वित्तमन्त्री निर्मला सीतारामन् नवदेहल्यां 'एशियन इन्फ्रास्ट्रक्चर इन्वेस्टमेंट बैंक' (एआईआईबी - एशियाई अवसंरचना निवेश बैंक) इत्यस्य अध्यक्षया जू जियायी महोदयया सह शिष्टाचारभेटवार्ता कृतवती। अस्मिन् उपवेशने उभयपक्षतः भारतस्य एआईआईबी इत्यस्य च साझेदारी सुदृढीकरणविषये

विस्तरेण चर्चा कृता। वित्तमन्त्रालयेन सूचितं यत् भारते अवसंरचनाक्षेत्रे प्राथमिक-प्रतिकूलसेवानां (early-stage project services) माध्यमेन एआईआईबी-संस्थया सह सहयोगवर्धनस्य महत्त्वमपि उभयपक्षैः चर्चितम्। उपवेशने निर्मला सीतारामन् महोदयया विभिन्न-नवोन्मेषी-वित्तपोषण-साधनानां माध्यमेन एआईआईबी-सदस्यदेशेषु, विशेषतः न्यून-आयवर्गस्य देशेषु निवेशवर्धनस्य आवश्यकतायां बलं दत्तम्। श्रीमती सीतारामन् केन्द्रीयबजट-२०२६ इत्यस्य अन्तर्गतं अवसंरचना-आधारित-विकासोपरि भारतस्य निरन्तरं ध्यानं केन्द्रितम् अस्ति इति विषयमपि प्रकाशितवती। सा एआईआईबी-संस्थायाः कार्यव्याप्तिं दृष्ट्वा पूँजीविपणनस्य (Capital Market) विकासे, उत्तराखण्ड-हिमाचलप्रदेशयोः परियोजनायां शीघ्रस्वीकृतौ तथा भारते एकस्य क्षेत्रीयकार्यालयस्य स्थापनायां एआईआईबी-संस्थायाः भूमिकायाः उपरि अपि विशेषं बलं दत्तवती।

भारतं संवादस्य कूटनीतेः च माध्यमेन सर्वेषां विवादानां समाधानस्य समर्थनं करोति - प्रधानमन्त्री मोदी



कनाडादेशस्य समकक्षीयेन मार्क कार्नी इत्यनेन सह संयुक्तं वार्ताहर सम्मेलनं सम्बोधयन् श्रीमोदी अवदत् यत् पश्चिम-एशियायाः वर्तमानस्थितिः अतीव चिन्तास्पदं वर्तते। सः अवदत् यत्, भारतं संवादस्य कूटनीतेः च माध्यमेन सर्वेषां विवादानां समाधानस्य समर्थनं करोति। त्रिंशत्तर द्विसहस्रतमवर्षपर्यन्तं वैपाक्षिकव्यापारं पञ्चाशत् बिलियन्-डालर्-पर्यन्तं विस्तारयितुं भारत-कनाडा-देशयोः महत्त्वाकांक्षी लक्ष्यः निर्धारितः अस्ति इति श्रीमोदिना उक्तम्। प्रधानमन्त्री श्रीमोदी अवदत् यत् उभौ पक्षौ भारत-कनाडा-रक्षा-संवादस्य स्थापनार्थं निर्णयं कृतवन्तौ। कनाडा-देशस्य प्रधानमन्त्री मार्क कार्नी अवदत् यत् कनाडा-देशः भारतेन सह सम्बन्धं नवीकरोति, सम्बन्धं च विस्तारयति। सः अवदत् यत्, उभौ देशौ वाणिज्ये, रक्षायां, ऊर्जायां च दृढं आधारं निर्मायन्ते। अवधेयं यत् कनाडादेशस्य प्रधानमन्त्री गतमासस्य सप्तविंशति दिनाङ्कात् आरभ्य चतुर्दिवसीया भारतयात्रायाम् अस्ति। प्रधानमन्त्री कार्नी, यः गतवर्षे मार्चमासे कार्यभारं स्वीकृतवान्, सः भारतस्य प्रथमायां पूर्ण-वैपाक्षिक-यात्रायाम् अस्ति।

शिक्षा-मन्त्री धर्मेन्द्र प्रधानस्य सम्बोधनम्- भारते १९ विदेशी-विश्वविद्यालयाः स्वपरिसराणां स्थापनाय सज्जाः



नवदेहली- भारतस्य शिक्षा-मन्त्री धर्मेन्द्र प्रधानः उक्तवान् यत् अस्मिन् वर्तमान-शैक्षणिक-सत्रे प्रायः १९ विदेशी-विश्वविद्यालयाः भारते स्वकीयान् परिसरान् (Campuses) संस्थापयितुं सज्जाः सन्ति। नवदेहल्यां आयोजिते 'स्टडी इन इण्डिया एजुकेशन-डिप्लोमैटिक कॉन्क्लेव २०२६' (भारते पठन्तु शिक्षा-राजनयिक-सम्मेलनम्) इत्यस्मिन् कार्यक्रमे सम्बोधनं कुर्वन् श्रीप्रधानः अवदत् यत् भारतीय-संस्थाः

सेमीकंडक्टर (अर्धचालकः), आर्टिफिशियल इंटेलिजेंस (कृत्रिम-प्रज्ञा), जैव-प्रौद्योगिकी, महत्त्वपूर्ण-खनिजाः, कृषिः तथा सतत-प्रबन्धनम् (Sustainable Management) इत्यादिषु क्षेत्रेषु वैश्विक-संस्थाभिः सह सहयोगं कुर्वन्ति। विदेशी-छात्राणां स्वागतं कुर्वन् शिक्षा-मन्त्री अकथयत् यत् भारतं गुणवत्तापूर्ण-शिक्षायाः उपरि स्वध्यानं केन्द्रितं करोति। भारतं स्वस्य 'रैकिंग-प्रणाल्याम्' (श्रेणीकरण-पद्धतौ) स्वस्थितिं निरन्तरं परिष्करोति तथा च युनां कृते अधिकाधिकान् आर्थिक-अवसरान् सृजति। श्रीप्रधानः बलपूर्वकं उक्तवान् यत् राष्ट्रस्य शक्तिः तस्य युवसु एव निहित्वा अस्ति। सः अपि अवदत् यत् भारतं विविध-देशानां सभ्यतानां च मध्ये ज्ञानस्य सेतुं (Knowledge Bridge) निर्मातुम् इच्छति तथा च 'ग्लोबल साउथ' (Global South) इत्यस्य कृते विकास-प्रतिमानरूपेण (Development Model) विकसितुं योजनां रचयति।

खनि-क्षेत्रे प्रगतिः- कैटिव-वाणिज्यिक-खनिभ्यः २० दशलक्ष-टन-परिमितं कोयला-उत्पादनम्



नवदेहली- भारतस्य कोयला-खनि-मन्त्रालयेन सूचितं यत् कैटिव (स्वोपभोग) तथा वाणिज्यिक-कोयला-खनिभ्यः २० दशलक्ष-टन (20 Million Tonnes) परिमितं कोयला-उत्पादनं प्राप्तम्। मन्त्रालयेन उक्तं यत् अस्मिन् अवधौ १७

दशलक्ष-टन-परिमितं कोयला-प्रेषणं (Dispatch) कृतम्। मन्त्रालयस्य अनुसारं, वित्तवर्षस्य २०२५-२६ (फरवरी-मासपर्यन्तं) एताभ्यः खनिभ्यः सञ्चित-कोयला-उत्पादने (Cumulative Production) गतवर्षस्य तुलनायां प्रायः १२ प्रतिशतं वृद्धिः अभवत्। मन्त्रालयेन पुनः स्पष्टीकृतं यत् सञ्चित-प्रेषणे अपि गतवर्षस्य एतस्याः एव अवधेः तुलनायां ६ प्रतिशतं अधिका वृद्धिः दृष्टा। मन्त्रालयस्य मते, उत्पादनस्य तथा अभ्यर्थनायाः (Demand) इयं निरन्तर-वृद्धिः सुदृढ-कार्यक्षमतां तथा खनन-क्षेत्रस्य उत्कृष्ट-समन्वयं दर्शयति। कोयला-मन्त्रालयेन देशे कैटिव-वाणिज्यिक-खननस्य पूर्णक्षमतायाः उपयोगं कर्तुं स्वकीया प्रतिबद्धता पुनः प्रकटीकृता।

प्रधानमन्त्रिणा सऊदी-अरब-बहरीन-देशयोः राष्ट्रप्रमुखैः सह दूरभाषेण वार्तालापः कृतः

नवदेहली-: पश्चिम-एशिया-क्षेत्रे प्रचलिते सङ्घर्षे सति प्रधानमंत्री नरेन्द्र मोदी सऊदी-अरब-देशस्य प्रधानमन्त्रिणा राजकुमारेण मोहम्मद बिन सलमान महोदयेन तथा बहरीन-देशस्य नूयेण हमद बिन ईसा अल खलीफा महोदयेन सह दूरभाषेण वार्ता कृतवान्। प्रधानमन्त्रिणा उभयदेशयोः उपरि अभवतां आक्रमणानां तीव्रा निन्दा कृता। सः एतानि आक्रमणानि संप्रभुतायाः (Sovereignty) तथा क्षेत्रीय-अखण्डतायाः उल्लंघनम् इति उक्तवान्। श्री मोदी अवदत् यत् अस्मिन् समये क्षेत्रीय-शान्तिः स्थिरता च शीघ्रं पुनः स्थापनीया, एतत् अतीव महत्त्वपूर्णं वर्तते। अस्मिन् कठिनसमये भारतीय-समुदायस्य कुशलक्षेमस्य ध्यानं रक्षितुं प्रधानमन्त्रिणा उभयदेशयोः राष्ट्रप्रमुखाणां प्रति स्वकीयं आभारं प्रकटितम्।

Narendra Modi
@narendramodi

Discussed the evolving situation in West Asia with Crown Prince and PM of Saudi Arabia, HRH Prince Mohammed bin Salman. India condemns the recent attacks on Saudi Arabia in violation of its sovereignty and territorial integrity. We agreed that earliest restoration of regional peace and stability is of utmost importance. I thanked him for looking after the well-being of the Indian community in these difficult times.

6:39 pm · 2 Mar 2026 · 52.2K Views

रवाण्डा-देशस्य विदेशमन्त्री ओलिवियर जे.पी. न्दुङ्गिरेहे नवदेहलीं प्राप्तवान्



नवदेहली- रवाण्डा-गणराज्यस्य विदेश-मामलाणां तथा अन्तर्राष्ट्रिय-सहयोगस्य मन्त्री ओलिवियर जे.पी. न्दुङ्गिरेहे अद्य नवदेहलीं प्राप्तवान्। विदेश-मन्त्रालयेन सामाजिक-माध्यम-सूच्यां (Social Media Post) सूचितं यत् रवाण्डा-देशस्य मन्त्री '११ तमे रायसीना-वार्तालापे' (11th Raisina Dialogue) तथा भारत-रवाण्डा-संयुक्त-आयोगस्य द्वितीय-उपवेशने भागं ग्रहोष्यति।

मुख्यमन्त्री सुखविंदरसिंहसुक्खु: केन्द्रीय- वित्तमन्त्रिणं निर्मला सीतारमणम् अभ्यगच्छत्, राजस्वहानिनुदानस्य (आरडीजी) विषये च चर्चा कृता



हिमसंस्कृतवार्ता:-

शिमला। मुख्यमन्त्री सुखविंदरसिंहसुक्खु: सोमवासरे नवदिल्ल्यां केन्द्रीयवित्तमन्त्रिणं निर्मला सीतारमणम् अभ्यगच्छत्। तेन २०२६-२७ वित्तवर्षस्य राजस्वघाटं पूरयितुं विशेषकेन्द्रीय- सहायतारूपेण वित्तीयपुटकस्य (पैकेजस्य) याचनां कृतवान्। मुख्यमन्त्री अवदत् यत् राजस्व- हानि- अनुदानस्य (आरडीजी) निरसनात् राज्यस्य वित्तीयस्वास्थ्ये अत्यन्तं प्रतिकूलः प्रभावः भविष्यति। हिमाचलप्रदेशस्य तुलना तैः राज्यैः सह न कर्तव्या येषां आरडीजी निरस्तम् अस्ति।

सः अवदत् यत् राज्यस्य आरडीजी-योगदानम् प्रायः १२.७ प्रतिशतम् आसीत्, यत् नागालैण्ड-राज्यानन्तरं द्वितीयसर्वाधिकम् आसीत्। तेनोक्तं यत् विशालराज्यानि एतस्य निरसनस्य परिणामं सहितुं शक्नुवन्ति, किन्तु हिमाचलप्रदेशस्य अर्थव्यवस्था तत् न शक्नोति। सर्वेषां राज्यनां

समानमानदण्डेन मूल्यांकनं न स्वास्थ्यकरं न च पारदर्शकम् इति सः उक्तवान्। एतत् 'सहकारी-संघवादस्य भावनां दुर्बलीकर्तुम्' इति अपि तेन निर्दिष्टम्।

सः अवदत् यत् भारतस्य संविधानस्य अनुच्छेदः २७५ (१) राज्येभ्यः तादृशानुदानप्रदानस्य प्रावधानं करोति, येन तेषां राजस्वप्राप्ति-व्यययोः अन्तरं न्यूनं कर्तुं शक्यते। एषः प्रथमः अवसरः इति सः उक्तवान्, यदा वित्तायोगेन लघुपर्वतीय-राज्यानां विकाससम्बद्धाः आवश्यकताः पूर्णतया उपेक्षिताः सन्ति। मुख्यमन्त्री वित्तमन्त्रिणं सूचितवान् यत् गतद्वि- त्रिवर्षेषु व्ययन्यूननार्थं बहवः उपायाः कृताः, किञ्चित् अपि ऑफ-बजट-ऋणं न गृहीतम्, विभिन्न-सेसकरैः प्रति वर्षं प्रायः ६०० कोटि- रूप्यकाणि संकलितानि। सः अवदत् यत् जीएसटी-प्रणाल्याः कारणेन राज्यस्य राजस्वहानिः जाता, यत्र यत्र सम्भवम् आसीत् तत्र करदरवृद्धिः तथा अनुदान-संशोधनम् अपि कृतम्, तथापि राजस्वघाटस्य अन्तरं न्यूनं कर्तुं न शक्यते स्म। अतः सः केन्द्रीयवित्तमन्त्रिणं पर्वतीय-राज्यानाम् अर्थव्यवस्थायाः सम्यक् मूल्यांकनाय तथा सुधारोपायानां अनुशंसार्थं समितेः गठनं कर्तुं निवेदितवान्। निर्मला सीतारमण राज्यस्य याचनासु सहानुभूतिपूर्वकं विचारं करिष्यामीति आश्वासनं दत्तवती। मुख्यमन्त्रिणा सह तस्य प्रधान-परामर्शदाता रामसुभगसिंहः, प्रधानसचिवः (वित्त) देवेशकुमारः चापि उपस्थितौ आस्ताम्।

हिमाचलप्रदेश- राज्य- कृषिविपणन बोर्ड मध्ये कोटि- रूप्यकपरिमाणे वित्तीय-अनियमितता, ११० कोटि-रूप्यकाणाम् अग्रिमराशेः लेखा नास्ति



हिमसंस्कृतवार्ता:-

शिमला। हिमाचलप्रदेश- राज्य- कृषि- विपणनबोर्ड इत्यस्य वर्ष २०२३-२४ तमस्य लेखापरीक्षण-प्रतिवेदने विभागे प्रचलितानां वित्तीय- अनियमिततानाम् उद्घाटनं कृतम्। राज्य-लेखापरीक्षा-विभागस्य अस्मिन् प्रतिवेदने प्रायः ११० कोटि- रूप्यकाधिकायाः अग्रिमराशेः अनिपटित-शेषत्वं तथा लेखासु विसंगतयः प्रश्नरूपेण उत्थापिताः सन्ति। प्रतिवेदने उक्तं यत् बोर्डस्य लेखा- मिलान- प्रतिवेदनस्य अङ्केषु अन्तरम् अस्ति। प्रतिवेदनानुसारं विविधनिर्माणकार्येषु अन्येषु च उद्देश्येषु अधिशासी-अभियन्तृभ्यः, कर्मचारिभ्यः अन्याभ्यः संस्थाभ्यश्च दत्ता ११०,६३,६२,२९५ रूप्यकाणां राशिः अद्यापि लम्बिता वर्तते। तेषु केवलम् अधिशासी-अभियन्तृः समीपे ९५.५२ कोटि-रूप्यकाणि अवशिष्टानि सन्ति। अनेकाः अग्रिमराशयः बहुवर्षपुरातनाः सन्ति, तथापि बोर्डेन न उपयोगिता-प्रमाणपत्राणि प्राप्तानि, न च लेखासु सम्यक् मिलानं कृतम्। विविध-मण्डी-समितीनां कृते कृतानां डिपॉजिट-कार्याणां लेखासु ४९.२५ कोटि-रूप्यकाणाम् अन्तरम् दृश्यते। बोर्डेन

समितिभ्यः निर्माणार्थं अग्रिम-राशिः स्वीकृता, किन्तु तासां उपयोगिता-प्रमाणपत्राणि निर्गतानी न सन्ति। वित्तीय-स्थितिं श्रेष्ठां दर्शयितुं समितीनां सम्पत्तयः स्वस्य सम्पत्तिरूपेण 'वर्क- इन- प्रोग्रेस' इति शीर्षकेन मिथ्यया प्रदर्शिताः। कर्मचारिणां अंशदायी-भविष्यनिधिः (सीपीएफ) खातेषु बैंकशेषेषु च अपि अन्तरम् अभिलक्षितम्। अपि च केन्द्रसर्वकारात् तथा हिमाचल-सर्वकारात् प्राप्ता ७४.४५ कोटि-रूप्यकाणां अनुदानराशिः तुलापत्रे (बैलेंस-शीट) शेषरूपेण दर्शिता, यद्यपि वस्तुतः सा मण्डी-समितीनां कार्येषु उपयुज्यता अस्ति।

दोषानाम् अद्यतनस्थितेः परीक्षा भविष्यति- पठानिया

हिमाचलप्रदेश- राज्य- कृषि- विपणनबोर्ड इत्यस्य अध्यक्षः कुलदीपसिंहपठानिया अवदत् यत् लेखापरीक्षण- प्रतिवेदने निर्दिष्टानां दोषाणां अद्यतनस्थितेः परीक्षणं करविष्यते। अभिलेखरक्षणे वर्गीकरणे च याः न्यूनताः सन्ति, ताः शीघ्रमेव संशोधितुं निर्देशः दास्यन्ते। बोर्डस्य कार्यप्रणाल्यां पारदर्शितां नयितुं सर्वतोभावेन प्रयत्नः क्रियते इति सः उक्तवान्।

राष्ट्रपति-निवासे वसन्तोत्सवस्य भव्यायोजनम्, नेहा-दीक्षितया प्रेक्षकाणां मनोरञ्जनं कृतम्



हिमसंस्कृतवार्ता:-

शिमला। मशोबरास्थिते 'राष्ट्रपतिनिवासे' २ मार्च २०२६ दिनाङ्के वसन्तोत्सवस्य भव्यायोजनं कृतम्। अस्मिन् कार्यक्रमे समाजस्य प्रत्येकवर्गात् जनानां सहभागिता दृश्यते स्म, यत्र छात्राः, सेना-सैनिकाः, वैद्याः प्रशासनिक-अधिकारिणश्च सम्मिलिताः आसन्। 'राष्ट्रपतिनिवास-मशोबरा' इत्यस्य प्रबन्धकः सञ्जु डोगरा महोदयः सूचनां यच्छन् अवदत् यत्- कार्यक्रमे विद्यालयस्य छात्रैः वर्णरञ्जिताः सांस्कृतिकाः नृत्याः अन्याः च मनमोहक-प्रस्तुतयः दत्ताः, याः प्रेक्षकान् हिमाचली- विरासतेन कलाभिः च सह योजयन्ति स्म। अस्मिन् कार्यक्रमे 'मारिया मोण्टेसरी स्कूल कुफरी', 'मोनाल पब्लिक स्कूल सञ्जौली' तथा 'आईटीआई मशोबरा' इत्येतेभ्यः बहुसङ्ख्याकाः छात्राः शिक्षकाश्च उपस्थिताः आसन्। कार्यक्रमस्य शोभां वर्धयितुं 'स्टार परफॉर्मर' नेहा दीक्षितया स्वकीया अद्भुता प्रस्तुतिः दत्ता, यया सर्वे प्रेक्षकाः मन्त्रमुग्धाः अभवन्। अस्मिन् अन्तरे पवन द्रागटा महोदयः स्वकीय-मञ्च-सञ्चालनेन सर्वान् प्रेक्षकान् बद्धवान्। सञ्जु डोगरा महोदयः अवदत् यत् प्रतिवर्षमिव अस्मिन् वारे अपि अस्मिन् उत्सवे हिमाचलीसंस्कृत्या सह देशभक्तिभावनायै प्रमुखता दत्ता। एतस्य आयोजनस्य उद्देश्यं पुनः एकदा सर्वान् कला-संस्कृति-देशप्रेमैः सह योजयित्वा प्रेरणादायक-सन्देशप्रदानम् आसीत्। कार्यक्रमस्य अन्ते सर्वे गणमान्याः अतिथयः स्मृति-चिह्नं प्रदाय सम्मानिताः।

वनभूमौ अतिक्रमणविषये सर्वोच्चन्यायालयस्य निर्देशानुसारं निर्मास्यते नीतिः- जगतसिंहनेगी



हिमसंस्कृतवार्ता:-

शिमला। राजस्व- उद्यानकृषि-जनजातीयविकास- जनशिकायतनिवारणमन्त्रिणः जगतसिंहनेगी महोदयस्य अध्यक्षतायाम् सोमवासरे वनभूमौ अतिक्रमणसम्बन्धे नीतिप्रारूपं (Policy Draft) निर्मातुं गहनः विचारविमर्शः अभवत्। सर्वोच्चन्यायालयः अस्मिन् विषये मार्गदर्शक-निर्देशान् प्रसारितवान् अस्ति। गोष्ठ्यां राजस्व- वन- विधि-विभागानाम् अधिकारिभिः सह चर्चा कृता। जगतसिंहनेगी महोदयः अवदत् यत् प्रदेशसर्वकारेण 'कल्याणकारीराज्यस्य' अवधारणायाः अनुरूपम् एकं नीति-प्रारूपं सिद्धं कर्तुं गम्भीरतया चिन्तनं कृतम्। गोष्ठ्यां राजस्व- अतिरिक्तसचिवस्य अनिलचौहानस्य अध्यक्षतायां एका 'उपसमितिः' (Sub-committee) निर्मातुं निर्णयः गृहीतः। अस्याम् उपसमित्यां वन- विधि- विभागानाम् अधिकारिणः अपि सम्मिलिताः भविष्यन्ति। एषा समितिः सर्वोच्चन्यायालयस्य निर्देशानुसारं एकसप्ताहस्य अन्तः नीतेः प्रारूपं प्रस्तोष्यति।

विपक्षनेता जयरामठाकुरः 'लघ्वीकाश्याः' होलिकोत्सवेन सह स्वकीयं २८ वर्षाणां राजनैतिकप्रवासं पूर्णं कृतवान्



हिमसंस्कृतवार्ता:- लघ्वीकाशी मण्डी।

पूर्वमुख्यमन्त्री विपक्षनेता च जयरामठाकुरः बहुवर्षाणाम् अनन्तरं स्वकीये गृहक्षेत्रे मण्डी नगरे जनसामान्यानां मध्ये होलिकोत्सवं पालितवान्। अस्य वर्षस्य होलिकोत्सवेन सहैव जयरामठाकुरस्य राजनैतिकजीवनस्य २८ वर्षाणि अपि पूर्णानि अभवन्। मण्डीनगरस्य 'सेरीमण्डी' होली-उत्सवानन्तरं वार्ताहरैः सह सम्भाषणकाले सः अवदत् यत्- "२८ वर्षेभ्यः पूर्वम् अद्यतने एव दिने (२ मार्च) अहं प्रथमवारं हिमाचलप्रदेशस्य विधानसभां प्रविष्टवान् आसम्।" अस्मिन् २८ वर्षाणां प्रवासे प्रदेशस्य विकासाय तेन

यत्किमपि कृतं, तस्मिन् प्रदेशस्य जनतायाः सहयोगः आशीर्वादश्च आसीत्। सः निरन्तरं २८ वर्षाणि यावत् स्वकीयं जनप्रतिनिधिं चेत्तु अद्यतनस्य सराजक्षेत्रस्य पूर्वतनस्य चचेोट-विधानसभाक्षेत्रस्य च सर्वेषां मतदाताणाम् आभारं प्रकटितवान्। जयरामठाकुरः राजनैतिक-जीवने प्राप्तस्य अपार-स्नेहस्य कृते प्रदेशस्य, विशेषतः मण्डी-जनपदस्य जनतायाः अपि धन्यवादं कृतवान्।

मण्डीनगरस्य पुरातनदिवसान् स्मरन् जयरामठाकुरः अवदत् यत्- "यदा अहं महाविद्यालय-छात्रः आसम्, तदा मण्डी-नगरस्य वीथीषु होली-उत्सवं पालयामि स्म। तस्मिन् समये सेरी-मण्डी इदृशस्य सामूहिक-आयोजनस्य व्यवस्था नासीत्, परन्तु अधुना कालान्तरेण एषः कार्यक्रमः अतीव भव्यरूपेण आयोज्यते।" सः सर्वेभ्यः आयोजकेभ्यः अभिनन्दनं दत्तवान्। सः सम्पूर्ण-प्रदेशस्य जनतायै होलिकोत्सवस्य शुभाशयान् दत्त्वा मङ्गलकामनां कृतवान्। जयरामठाकुरः अवदत् यत् प्रदेशं निरन्तरं विकासपथे अग्रे नेतुं अस्माकं सर्वेषां दायित्वं वर्तते।

केन्द्रस्य प्रयासैः ग्रामं ग्रामं प्रति प्रवहति विकासस्य वायुः; सल्लूणीक्षेत्रे विकास-कार्याणां शिलान्यासप्रसङ्गे उक्तवान् केन्द्रीयमन्त्री



हिमसंस्कृतवार्ता:- चम्बा। केन्द्रीयमन्त्री किरन रिजिजू महोदयः अवदत् यत् प्रधानमन्त्रिणः नरेन्द्रमोदी महोदयस्य नेतृत्वे विगतैः ११ वर्षेभ्यः देशे विकासस्य नूतनाः आयामाः स्थापिताः सन्ति। केन्द्रसर्वकारस्य प्रयासैः ११ वर्षेषु मार्गसुविधासु, कोशीयसेवासु (Banking services), चलभाष- अन्तर्जाल- सेवासु च अभूतपूर्वा वृद्धिः अभवत्। सः उक्तवान् यत् केन्द्रसर्वकारः सम्पूर्णं देशे मूलभूत-सुविधानां आवश्यकताः पूर्यितुं सः अधुना ग्रामीणक्षेत्रेषु भविष्यस्य अन्याः आवश्यकताः पूर्यितुं प्रयत्नशीलः अस्ति। सः रविवासरे चम्बा-जनपदस्य तीसा- सल्लूणी क्षेत्रयोः जनसभाः सम्बोधितवान्। सः अवदत् यत् अल्पसङ्ख्यक-मन्त्रालयेन अस्मिन् वर्षे १,७५,००० मुस्लिम-समुदायस्य जनाः 'हज-यात्रायै' प्रेष्यन्ते।

तेन उक्तं यत् अल्पसङ्ख्यक-मन्त्रालयेन चम्बाक्षेत्रे २५ कोटिरूप्यकाणि व्ययितानि, येषु ३२४ पात्र- लाभार्थिभ्यः षट् प्रतिशतं (६%) व्याजदरेण ऋणसुविधा प्रदत्ता। अस्मात् पूर्वं केन्द्रीयमन्त्रिणा किरन रिजिजू महोदयेन चम्बा-जनपदस्य भञ्जराडू (तीसा), सल्लूणीक्षेत्रयोः २५.८६ कोटिरूप्यकाणां विविध- विकासकार्याणां शिलान्यासः कृतः। भारतसर्वकारस्य अल्पसङ्ख्यक-मन्त्रालयस्य पक्षतः क्रियमाणेषु एतेषु कार्येषु तीसाक्षेत्रे ९.८४ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन निर्मास्यमाणं 'आईटीआई' (ITI) भवनम्, सप्तकोटिरूप्यकाणां व्ययेन 'इण्डोर-स्टेडियम्' तथा सल्लूणी-क्षेत्रे ९.०२ कोटिरूप्यकाणां 'इण्डोर-स्टेडियम्' अपि सम्मिलितं वर्तते। अस्मिन् अवसरे सांसदः डॉ. राजीव भारद्वाजः, विधायकः डी. एस. ठाकुरः, उपायुक्तः मुकेश रेसवालः अन्याः च अधिकारिणः उपस्थिताः आसन्।

"अपनी धरोहर न्यास" इत्यनेन प्रसिद्धन्यायदेवस्य श्रीगोल्ज्यूयात्रायाः आयोजनार्थं योजनासभा सम्पन्ना



हिमसंस्कृतवार्ता:-हरिद्वारे अटलबिहारीवाजपेयी इत्यत्र अतिथिगृहे "अपनी धरोहर न्यास" इत्यनया संस्थया गतवर्षम् इव अस्मिन् वर्षेऽपि सम्पूर्णप्रदेशे श्री गोल्ज्यूयात्रायाः आयोजनस्य निर्णयः कृतः। यात्रायाः सफलसम्पादनार्थं वार्षिककार्यक्रमेषु अन्तर्भूता योजनासभा विधिवत् आयोजिताऽभवत्। कार्यक्रमस्य शुभारम्भः मुख्यातिथिना राष्ट्रिय-स्वयंसेवक-संघस्य प्रान्तप्रचारकेण डॉ. शैलेन्द्रमहाभागेन, विशिष्टातिथिना प्रान्तकार्यवाहेन डॉ. दिनेश-सेमवालमहाभागेन, कार्यक्रममाध्यक्षेण गङ्गासभायाः अध्यक्षेण नितिनगौतममहाभागेन, विशिष्टातिथिना शम्भुप्रसादपाण्डेयमहाभागेन तथा न्यासाध्यक्षेण विजयभट्टमहाभागेन संयुक्तरूपेण भारतमाताचित्रस्य पुरतः दीपप्रज्वलनं पुष्पाञ्जलि-अर्पणं च कृत्वा कृतः। सभायां संस्थायाः वार्षिक-प्रतिवेदनं महासचिवेन दिनेशमहाभागेन प्रस्तुतम्। प्रस्ताविक-उद्बोधनं सचिवेन सतीशपाण्डेयमहाभागेन कृतम्। आगामिनी श्रीगोल्ज्यूयात्रायाः विस्तृतरूपरेखां प्रस्तुत्य न्यासाध्यक्षः विजय-भट्ट-महाभागः अवदत् यत्- एषा यात्रा ११ अप्रैलतः ९ मईपर्यन्तं भविष्यति। यात्रा उत्तराखण्डस्य प्रत्येक-जनपदस्य प्रमुख-तीर्थस्थलैः, सिद्धपीठैः, धार्मिकक्षेत्रैः च सह सञ्चर्य प्रायः ३५०० किलोमीटर-परिमितं दूरं सम्पद्य, गोल्-महाराजस्य मुख्यस्थानात् चंपावतम् आरभ्य तत्रैव समापनं करिष्यति। अवसरेऽस्मिन् प्रान्तप्रचारकः डॉ. शैलेन्द्र-महाभागः उक्तवान् यत्- सामाजिक-समरसतायाः संवर्धनम् तथा

उत्तराखण्डस्य सांस्कृतिकसमृद्धेः संरक्षणं, संवर्धनं च अस्याः संस्थायाः प्रशंसनीयं कार्यम् अस्ति। एतेषां कार्यक्रमणां माध्यमेन वयं स्वमूलैः सह सम्बद्धाः भवामः। उत्तराखण्डः आध्यात्मिकप्रदेशः अस्ति, यः "देवभूमि" इति नाम्ना प्रसिद्धः। अस्य देवभूमेः कण-कणे शङ्करस्य वासः विद्यते, अतः प्रत्येक-प्रदेशवासिनः कर्तव्यं भवति यत् स्व-सांस्कृतिक-परम्पराणां संरक्षणे सक्रियभूमिकां निर्वहेत्। श्रीलम-ध्यानी-महाभागया गढ़वाली-भाषया उत्तराखण्डस्य आध्यात्मिकपृष्ठभूमेः, गढ़वालमण्डलस्य तीर्थस्थानानां माहात्म्यं विस्तरेण निरूपितम्। सरिताजोशी-महाभागया कुमाऊँनी-भाषया गोल्-महाराजस्य महत्त्वं मानस-खण्डस्य प्राचीन-सांस्कृतिक-इतिहासं च प्रकाश्य स्वविचाराः व्यक्तीकृताः। हरिद्वारस्य वरिष्ठ-समाजसेविना प्रकाशजोशी-महाभागेन हरिद्वारस्य, गङ्गायाः च माहात्म्यं निरूपितम्। स उक्तवान् यत् गङ्गानगर्यां यात्रायाः भव्यस्वागतं सत्कारं च भविष्यति। यात्रायाः चित्र-विमोचन-कार्यक्रमः "हर की पैड़ी" इत्यत्र सम्पन्नः। उज्ज्वल-पण्डित-महाभागेन यात्रायाः निर्धारितमानचित्रानुसारेण च विस्तृत-विवरणं प्रदत्तम्। तेनोक्तं यत् पर्वतीयप्रदेशेभ्यः देवदोलिकाः प्रायः गङ्गानानार्थं हरिद्वारम् आगच्छन्ति, यतो हि ब्रह्म-कुण्डस्य अद्वितीयं ऐतिहासिक-महत्त्वम् अस्ति। कार्यक्रममाध्यक्षः गङ्गा-सभा-अध्यक्षः नितिनगौतममहाभागः उक्तवान् यत् गतवर्षात् अपि अधिक-सफलतया अस्याः यात्रायाः आयोजनं भविष्यति। हरिद्वारस्य साधु-सन्तानां सान्निध्ये

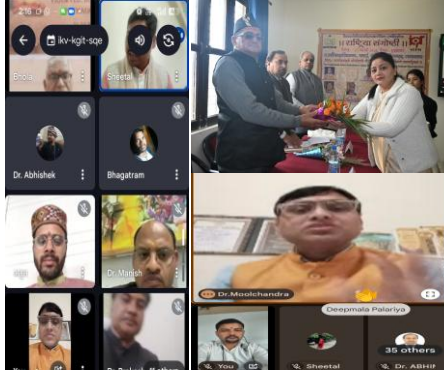
गङ्गासभा, पहाड़ी-महासभा, कुमाऊँ- एकता-समितिः, गढ़वालमहासभा, संस्कृत-विद्यालय-महाविद्यालयः शिक्षकसमितिः इत्यादयः सामाजिकसंस्थाः सहयोगं दास्यन्ति। सनातन-परम्परायां गङ्गायाः विशेषमहत्त्वं वर्तते; सर्वेषु शुभकर्मसु गङ्गाजलस्य स्मरणं दर्शनं च अनादि-परम्परा अस्ति। अन्ते न्यासाध्यक्षः विजय-भट्ट-महाभागः सर्वेषाम् अतिथीनां प्रति कृतज्ञतां धन्यवादं च ज्ञापितवान्। कार्यक्रमस्य सञ्चालनं कार्यक्रम-संयोजकेन डॉ. नवीनपन्त-महाभागेन कृतम्। अस्मिन् अवसरे विभागप्रचारकः राकेशमहाभागः, पूर्वविधायकः लाखीराम-जोशी-महाभागः, कुण्डनसिंह टकोलामहाभागः, संजय-मठपाल-महाभागः, मनोज-सिलवाल-महाभागः, रघुवीर-सिंह-कालाकोटी-महाभागः, चन्दन-सिंह-किरोला-महाभागः, लक्ष्मण-सिंह-भण्डारी-महाभागः, पारस-काण्डपाल-महाभागः, दिनेश-जोशी-महाभागः, त्रिलोक-भट्ट-महाभागः, तरुण-व्यास-महाभागः, पवन-पन्त-महाभागः, डॉ. संजय-शाह-महाभागः, हेमन्त-तिवारी-महाभागः, महेश-बहुगुणा-महाभागः, जगत-नयन-महाभागः, केशव-बलियानी-महाभागः, महेंद्रसिंह-रौतेला-महाभागः, गुरप्रीतसिंह-महाभागः, अनिल-टम्टा-महाभागः, डॉ. आनन्द-महाभागः, ललितमोहन-जोशीमहाभागः सहिताः अन्ये अपि बहवः सज्जनाः उपस्थिताः आसन्।

नैतिकमूल्यं राष्ट्रविकासाय महत्त्वपूर्णम्- "प्रो.चन्द्रदत्तसूठा पूर्वनिदेशकः"

“भारतीयसंस्कृतौ सन्निहितानि मौलिकमूल्यानि, राष्ट्रिय-पुनर्निर्माणे च तेषां प्रासङ्गिकता” विषयेस्मिन् गणायीमहाविद्यालये एकदिवसीयः राष्ट्रीयसङ्गोष्ठी-समारोहः।

हिमसंस्कृतवार्ता:- कुलदीपमैन्दोला।
पिथौरागढजनपदे राजकीय-महाविद्यालये गणायी-गङ्गाल्यां संस्कृतविभागेन दिनाङ्के २७ फरवरीमासे “भारतीयसंस्कृतौ सन्निहितानि मौलिकमूल्यानि, राष्ट्रियपुनर्निर्माणे तेषां प्रासङ्गिकता” इत्यस्मिन् विषये एकदिवसीयः राष्ट्रीय-सङ्गोष्ठी-समारोहः सम्यक् आयोजितोभवत्। कार्यक्रमस्य शुभारम्भः महाविद्यालयस्य प्राचार्येण, आगन्तुकैः अतिथिभिः च दीपप्रज्वलनपूर्वकं कृतः। स्वागतगीतेन सह प्रतीकचिह्नशालाभ्यां च अतिथीनां सम्मानः सम्पन्नः। महाविद्यालयस्य प्राचार्यः प्रो. सिद्धेश्वरसिंहः स्वागतभाषणे उक्तवान् यत् एषा सङ्गोष्ठी राष्ट्रनिर्माणे अत्यन्तं महत्त्वपूर्णा अस्ति। उद्घाटनसत्रस्य मुख्यवक्ता अरुणकुमारमिश्रः संस्कृतेः संस्काराणां च विषये विस्तरेण विवेचनं कृत्वा अद्यतनकाले भारतीयसंस्कृतेः मौलिकमूल्यानां प्रासङ्गिकतां निरूपितवान्। मुख्यातिथिः शैलेशकुमारतिवारी भारतीयसंस्कृतेः चत्वारः स्तम्भान्- आचारशुद्धिः, विचारशुद्धिः, उच्चारणशुद्धिः, सञ्चारशुद्धिः इति निरूपितवान्। प्रथमसत्रस्य मुख्यवक्ता प्रो. रामसन्ताहीद्विवेदी पर्यावरणसंरक्षणस्य आवश्यकता, प्रकृतिदोहनात् च जायमानहानिः इत्यादीन् विषयान् प्रकाश्य संस्कृतभाषायाः समस्यासमाधाने अग्रगण्यत्वं प्रतिपादितवान्। डॉ. ब्रह्मानन्दमिश्रः पर्यावरणसंरक्षणे

ज्योतिषशास्त्रस्य महत्त्वं निरूपितवान्। डॉ. निरूपितवान्। कौटिल्यस्य अर्थशास्त्रे प्रजाहितस्य सर्वोपरित्वं प्रतिपादितवान्। डॉ. अनिलकुमारः आयुर्वेदस्य, स्थापत्यकलायाः, योगस्य, बाह्य- अन्तर-नियन्त्रणस्य च विषये व्याख्यानं दत्त्वा प्राचीनज्ञानस्य वैज्ञानिकदृष्ट्या अवलोकनस्य आवश्यकता प्रतिपादितवान्। पी.एन.जी.राजकीय-स्नातकोत्तर-महाविद्यालय-रामनगरे नैनीताले संस्कृत-विभागस्य सहायक- प्राध्यापकः डॉ. मूलचन्द्रशुक्लः “संस्कृतसाहित्ये सन्निहितानि मानवमूल्यानि राष्ट्रस्य अभ्युदय- निर्माणयोः प्रासङ्गिकानि” विषयेऽस्मिन् सारगर्भितं वक्तव्यं दत्तवान्। तेन अहिंसा, सत्यं, करुणा, परोपकारः, “मातृदेवो भव, पितृदेवो भव, आचार्यदेवो भव” इत्यादीनां उपनिषद्वाक्यानां माध्यमेन माता-पिता-गुरुणां सम्मानस्य आवश्यकता प्रतिपादिता। एतानि नैतिकतत्त्वानि राष्ट्रस्य अभ्युदयाय अत्यन्तं प्रासङ्गिकानि इति तेन निर्दिष्टम्। प्रो. विश्वमोहनपाण्डेयः नैतिकतायाः संवर्धनं आवश्यकमिति उक्तवान्।



प्रथमसत्रस्य अध्यक्षतां कुर्वन् उत्तराखण्डस्य उच्चशिक्षा-विभागस्य पूर्वनिदेशकः प्रो. चन्द्रदत्तसूठः अवदत्- नैतिकमूल्यानि अस्माकं व्यवहारं नियच्छन्ति, संस्कारैः आचरणं मर्यादितं भवति। आत्मानुशासनस्य माध्यमेन आत्मपरिवर्तनम्, परा-अपरा-विद्ययोः स्वरूपम्, विकास-पर्यावरणसंरक्षणयोः संतुलनम् इत्यादिषु विषयेषु सः महत्त्वपूर्णं मार्गदर्शनं दत्तवान्। तेन सत्रे प्रस्तुतानां शोधपत्राणां सारांशोऽपि प्रस्तुतः। द्वितीयसत्रस्य मुख्यातिथिः हरिश्चन्द्र-उपाध्यायः भारतीयसंस्कृतेः गौरवगाथां विवृण्वन् अवदत् यत् वेदाः, पुराणानि, उपनिषदः, रामायणम्, महाभारतम्, चाणक्यनीतिः, विदुरनीतिः, गीता च- एतेषां ग्रन्थानां माध्यमेन आदर्शजीवनस्य शिक्षां प्राप्नुमः। द्वितीयवक्ता डॉ. गणेश्वरनाथझा “विकसितभारताय नैतिकमूल्यानां आवश्यकता” विषयेस्मिन् व्याख्यानं दत्त्वा अवदत् यत् यावत् युवासन्ततिः नैतिकमूल्यसम्पन्ना न भवति तावत् विकसितभारतस्य परिकल्पना असम्भवास्ति। डॉ. मनीषकुमारः परिवारस्य समाजस्य च महत्त्वं

निरूपितवान्। कौटिल्यस्य अर्थशास्त्रे प्रजाहितस्य सर्वोपरित्वं प्रतिपादितवान्। डॉ. अनिलकुमारः आयुर्वेदस्य, स्थापत्यकलायाः, योगस्य, बाह्य- अन्तर-नियन्त्रणस्य च विषये व्याख्यानं दत्त्वा प्राचीनज्ञानस्य वैज्ञानिकदृष्ट्या अवलोकनस्य आवश्यकता प्रतिपादितवान्। पी.एन.जी.राजकीय-स्नातकोत्तर-महाविद्यालय-रामनगरे नैनीताले संस्कृत-विभागस्य सहायक- प्राध्यापकः डॉ. मूलचन्द्रशुक्लः “संस्कृतसाहित्ये सन्निहितानि मानवमूल्यानि राष्ट्रस्य अभ्युदय- निर्माणयोः प्रासङ्गिकानि” विषयेऽस्मिन् सारगर्भितं वक्तव्यं दत्तवान्। तेन अहिंसा, सत्यं, करुणा, परोपकारः, “मातृदेवो भव, पितृदेवो भव, आचार्यदेवो भव” इत्यादीनां उपनिषद्वाक्यानां माध्यमेन माता-पिता-गुरुणां सम्मानस्य आवश्यकता प्रतिपादिता। एतानि नैतिकतत्त्वानि राष्ट्रस्य अभ्युदयाय अत्यन्तं प्रासङ्गिकानि इति तेन निर्दिष्टम्। प्रो. विश्वमोहनपाण्डेयः नैतिकतायाः संवर्धनं आवश्यकमिति उक्तवान्। सत्राध्यक्षः प्रो. भोलाझा सर्वेषां वक्तॄणां शोधपत्राणां च प्रशंसां कृत्वा कालिदासादीनां महाकवीनां त्याग-आदर्शान् उद्धृत्य “वसुधैव कुटुम्बकम्” इति भावनायाः जागरणम् अपेक्षितम् इति प्रतिपादितवान्। प्रो. प्रकाशचन्द्रपूतः संस्कृतेः निर्दिष्टस्य नैतिकचारस्य आचरणेन अद्यतनसमाजे दुर्घटनानां निवारणं शक्यते इति अवदत्। डॉ. अभिमन्युसिंहः, डॉ. गौतमः, डॉ. आलोककुमार सेमवालः, डॉ. अभिषेकपरगायी च अपि स्वस्ववक्तव्यैः कार्यक्रमं समृद्धवन्तः। कार्यक्रमस्य संचालनं सङ्गोष्ठीसंयोजकेन डॉ. दीपककुमारकोठारीवर्येण, सह-संयोजकेन डॉ. दीप्तिबिष्टद्वारा तथा डॉ. गौरवकुमारद्वारा कृतम्। समापनकाले प्राचार्यः प्रो. सिद्धेश्वरसिंहः सर्वेषां अतिथीनां वक्तॄणां च आभारं व्यक्तवान्। अन्तर्जालीयसत्रे धन्यवादज्ञापनं डॉ. दीपककुमारकोठारीद्वारा कृतम्। कार्यक्रमे महाविद्यालयपरिवारस्य सदस्याः छात्राः च बहुसंख्यया उपस्थिताः आसन्।

असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः, नारदोपाध्यायः

“होलिकोत्सवस्य विशेषः लेखः” “अध्यात्मिकःवर्णः”

एकस्मिन् दिने भगवान् श्रीकृष्णः मथुरायां रञ्जकस्य आपणं गतवान्। श्रीकृष्णः तस्मै अवदत्- “मह्यम् अपि वर्णस्य (रङ्गस्य) एकां द्रोणीं यच्छतु। कृष्णभक्तः रञ्जकः तस्मै एकां द्रोणीं दत्तवान्। सा द्रोणीं गृहीत्वा श्रीकृष्णः मथुरायाः चतुष्पथे स्थितवान्। उच्चैः स्वरेण जनान् वक्तुम् आरब्धवान्। निशुल्कं वस्त्रं रञ्जयितुम् इच्छति सः शीघ्रमागच्छेत्। शनैः-शनैः जनसमूहः वर्धमाना। कश्चित् धौतवस्त्रं, कश्चित् शाटिका, कश्चित् दुकूलं, कश्चित् उत्तरीयं, करांशुकं रङ्गणार्थं श्रीकृष्णाय अयच्छत्। जनाः स्वरुचिनुरार वर्णस्य चयनं कृतवन्तश्च। केचन पाटलवर्णः, केचन रक्तवर्णः, केचन हरिद्रावर्णः, केचन नीलवर्णः, केचन् हरितावर्णं चित्वा स्ववस्त्राणि रञ्जितवन्तः। श्रीकृष्णः प्रत्येकस्य वस्त्रं द्रोण्यां स्थापयित्वा तेषां रुचिनुरारं वस्त्रं रञ्जयित्वा तं दास्यति स्म। सन्ध्यासमये श्रीकृष्णः स्वद्रोणीम् उद्धृत्य गन्तुम् आरब्धवान् तस्मिन् क्षणेव एकः प्राञ्जलः मनुष्यः श्रीकृष्णस्य पुरतः आगतवान् तथा च बद्धाञ्जलिं कृत्वा स्थितवान् च। सः उक्तवान्- मह्यमपि एकं वस्त्रं रञ्जयित्वा ददातु। श्रीकृष्णेन वस्त्रं याचितम् पृष्टवान् च कस्य वर्णस्य आलेखनम् आवश्यकम्? सः निर्व्याजं व्यक्तिं अवदत् अस्यां द्रोण्यां यः वर्णः/ रङ्गः अस्ति स एव मम वस्त्राय ददातु। आदिनम् अहम्

अपश्यम् एका एव द्रोणी अस्ति किन्तु भवान् विविधानि वर्णानि वस्त्राणि रञ्जितवान् च। परन्तु अहं तव इच्छानुसारं वर्णम् इच्छामि। मम वर्णं स्वार्थस्य भवति किन्तु तव वर्णं निस्वार्थस्य एव। मम वर्णं अहङ्कारस्य भवति परन्तु तव वर्णं समर्पणस्य, भक्त्याः अस्ति। मम वर्णं व्यावहारिक आनन्दस्य अस्ति परन्तु तव वर्णं चैतन्यस्य अनुभूत्याः अस्ति। “यद् त्वम् इच्छसि तत् एव ममैच्छा।” त्वां विना मम किमपि अस्तित्वं नास्ति। तव कारणात् एव अहम् अस्मि। साधवः लिखितवन्तः- “समानवर्णे तिष्ठ सखे, समानवर्णे रङ्गना- यस्मिन् वर्णे ईश्वरः चिनोति। एकस्मिन् कथने मां रङ्जयतु- यदि अहं विजयं प्राप्नोमि तर्हि त्वं मम भविष्यसि। यदि त्वं विजयसि तर्हि अहं तव भविष्यामि। यदि भवान् सहमतः तर्हि मां वदतु।” श्रीकृष्णाय नमः।।



डा. वर्षा प्रकाश टोणगांवकर
पुणे / महाराष्ट्रम्



होलिकोत्सवः



भारतीयपरम्परायां नानाविधाः उत्सवाः परिपाल्यमानाः सन्ति प्राचीनकालतः एव। तेषु फाल्गुनमासीयः एकः प्रधोनोत्सवः, यश्च होलिकोत्सवः नाम्ना ज्ञायते। अस्य उत्सवस्य

उत्पत्तिसम्बद्धानि नैकानि मतानि सन्ति, यथा-
१) यस्य पर्वणः सम्बन्धः ‘कामदहनम्’ इत्यनेन वर्तते। भगवान् शिवः स्वक्रोधप्रिया कामदेवं दग्धवान्। ततो हि अस्य पर्वणः उपक्रमः जातः।
२) फाल्गुनशुक्लाष्टमीतः पूर्णिमापर्यन्तं होलाष्टकं मन्यते। तदा वृक्षशशाः कर्तयित्वा विविधवर्णयैः वस्त्रखण्डैः ताः बद्ध्वा भूमौ आरोप्यन्ते स्म। ततो हि होलिकोत्सवस्य प्रादुर्भावः अभवदिति। ३) हिरण्यकशिपोः भगिनीं होलिकायाः वरदानप्रभावात् अग्निः तां दग्धुं न शक्नोति स्म। परन्तु भ्रातुराज्ञया सा यदा प्रह्लादं स्वाङ्घ्रे स्थापयित्वा अग्निस्नानं कृतवती तदा सा स्वयं दग्धा जाता, परं प्रह्लादः रक्षितः। तदारभ्य हि होलिकोत्सवस्य प्रचलनम् भवदिति।
४) फाल्गुनपूर्णिमायाम् एकाग्रचित्तैः भक्तैः दोलने दोलायमानः श्रीगोविन्दपुरुषोत्तमः दर्शनीयः। चन्दनाम्रमञ्जरीः मिश्रणं सहर्षं खादनीयम् इत्येका लोकप्रथा होलीपर्वत्वेन परिवर्तिता इति।
५) भविष्यपुराणानुसारम् एकदा देवर्षिः नारदः युधिष्ठिरं प्रत्युक्तवान् यत् फाल्गुनपूर्णिमायां सर्वेभ्यः अभयं प्रदातव्यं, येन सर्वे जनाः उल्लासपूर्वकं हसेयुरिति। तदानन्दः हि क्रमेण होलिकापर्वत्वेन प्रवर्तितः इति। इत्यमेव होलिकासम्बद्धानि लौकिकानि नानामतानि उपलभ्यन्ते।